

Ontwerp Trajecten voor Maatschappelijk Draagvlak

Wind energy projecten promoten:
Richtlijnen voor strategische communicatie,
betrokkenheid en samenwerking

Auteurs: Angelika Baur & Pia Dorfinger (dena)

*Nalezers: Angeliki Koulouri (EWEA), Suzanne Keignaert (APERe), Dirk Knapen (REScoop),
Jennifer Ramsay (Local Energy Scotland), Dr. Elisabeth Dütschke & Julius wesche (Fraunhofer ISI)*

Juni 2015

Co-funded by the Intelligent Energy Europe
Programme of the European Union

wisepower-project.eu

Achtergrond & doelstellingen van de TMDs

Voor welke gebruikers zijn de Trajecten voor Maatschappelijk Draagvlak bedoeld(TMDs)?

Deze toolkit is bestemd voor alle betrokkenen bij windenergie projecten op land** en geeft belangrijkste

Richtlijnen om het maatschappelijk draagvlak voor wind energie projecten op land te vergroten (productie en netverbinding*). Verscheidene activiteiten rond maatschappelijk draagvlak worden al toegepast door betrokkenen bij de ontwikkeling van wind energie projecten.

Het WISE Power project, gefinancierd door IEE, is erop gericht deze activiteiten te ondersteunen door het onder de aandacht brengen van sleutelkennis rond maatregelen voor maatschappelijk draagvlak, door meer systematische routes voor hun (TMD) gebruik te ontwikkelen en door het gebruik van praktijken voor maatschappelijk draagvlak bekend te maken in verschillende landen in Europa.

Welke informatiebronnen werden gebruikt?

De ontwerp TMD zijn het resultaat van een reeks van onderzoeken die gedaan werden in het kader van het WISE Power project. In totaal 55 handleidingen en rapporten voor maatschappelijk draagvlak werden beoordeeld, ongeveer 300 interviews werden uitgevoerd met sleutelbetrokkenen in 13 landen*** en twee doelgerichte workshops werden gehouden. Het **identificeren van innovatieve financieringsmodellen** * met publieke betrokkenheid was één van de kernpunten van de beoordeling.

Wij horen graag uw feedback!

Deze ontwerp TMD vormen het startpunt voor de ontwikkeling en promotie van definitieve Trajecten voor Maatschappelijk Draagvlak. Om daar toe te komen zijn verdere uitwisseling, tests, validering en capaciteitsopbouw, enz. gepland in 2015/2016. Neem graag contact op met uw nationale WISE Power project partner (<http://wisepower-project.eu/contact/>) om meer te weten te komen over deze activiteiten.

We kijken uit naar het ontvangen van uw commentaren op dit ontwerp, in het bijzonder over de **bruikbaarheid in reële gevallen** van wind project planning. Gebruik daarvoor graag het **online formulier** (<http://wisepower-project.eu/draft-saps/>) of neem contact **ons** op.

** Onshore wind industrie, lokale en regionale publieke betrokkenen (gemeenten, besturen), citizens, financiers, politieke besluitvormers (regionaal, nationaal, EU niveau), NGOs, coöperaties, energieleveranciers en netwerkbeheerders, banken en verenigingen.

*** WISE Power doellanden: Denemarken, Duitsland, Spanje, Verenigd Koninkrijk – beschouwd als geavanceerde markten*; België, Frankrijk, Griekenland, Ierland en Italië – beschouwd als groeiemarkten*; Finland, Kroatië, Polen en Roemenië – beschouwd als opkomende markten*.

Toelichting voor gebruik & overzicht inhoud

Het doel van deze toolkit is:

1. U te helpen **toegang te krijgen tot sleutelkennis** over praktijken voor maatschappelijk draagvlak en hun gebruik te promoten in verschillende project fases. U zal daarom een uitgebreid overzicht vinden van maatregelen voor maatschappelijk draagvlak net als leesadvies voor bijkomende informatie (toolkit documenten) op de slides. Een overzicht van een uitgebreide literatuurstudie is bijgevoegd in bijlage.
2. U te oriënteren **bij het ontwikkelen van strategische plannen voor maatschappelijke betrokkenheid** bij de ontwikkeling van een wind project.
Zie overzicht op slide 6.
3. **Het uitwisselen van kennis & de discussie** te stimuleren over de volgende concepten: Te stellen vragen met betrekking tot de concrete toepassing van richtlijnen in echte gevalstudies (overdraagbaarheid naar specifieke projecten, kansen en risico's) zijn mee opgenomen op de fiches.

De hier aangeboden informatie is ook **interactief**:

Kruisreferenties tussen thematisch verbonden inhoud helpen u om uzelf snel te oriënteren en de bedoelde opzoeking snel uit te voeren. Een klik op een icoon brengt je naar de inhoud van gelijkaardige onderwerpen.

Hyperlinks naar belangrijke toolkits en richtlijnen zijn geïntegreerd in de ontwerp TMD. Een klik op het icoon brengt je naar de oorspronkelijke bron.

Andere gebruikte iconen / referenties :

Bijzonder feiten en referenties (van secundaire en primaire bronnen) waar rekening mee gehouden zou moeten worden.

Debat & discussie suggesties voor de planning van maatregelen voor maatschappelijk draagvlak.

Begrippen die gedefinieerd zijn in de WISE Power begrippenlijst zijn aangeduid met een ster (*)

Waarom en hoe? – Opstarten van de uitwerking van een strategie voor maatschappelijk draagvlak

Twee belangrijke elementen uit de studies over maatschappelijk draagvlak voor wind energie projecten om rekening mee te houden :

Achtergrond – waarom een effectieve strategie voor maatschappelijk draagvlak cruciaal is	Open vragen om op in te gaan	Gebruik van de ontwerp TMD
1. “Effectieve betrokkenheid van de gemeenschap* en openbaar onderzoek* zijn hoekstenen voor succesvolle ontwikkeling van wind energie. Doorlopende actieve betrokkenheid van de gemeenschap is een vitale investering voor lange termijn succes van uw project”. (CANWEA Guideline)	Hoe een doorlopende, pro-actieve betrokkenheid van de gemeenschap uitwerken*?	Opsomming van richtlijnen voor TMD actieterreinen om op te volgen gedurende de hele levensduur van het project.
2. “Elk project is uniek en vergt individuele afstemming, rekening houdend met de lokale omstandigheden. ” (IEA’s Task 28)	Hoe een afstemming ‘op maat’ bereiken? (aangepast aan individuele omstandigheden)?	Opsomming van richtlijnen om gedurende de volledige levensduur van het project een grondige analyse te ondersteunen van sociale, technische and planning aspecten die van invloed kunnen zijn op het maatschappelijk draagvlak* en van mogelijke maatregelen als antwoord daarop.

Waar gaat het om – TMD actieterreinen

De belangrijkste pijlers voor maatschappelijk draagvlak* zijn “Verstrekken informatie*”, Betrokkenheid*, Delen van opbrengsten / Innovatieve Financiering* -> het doel van deze toolkit is om u te van op zichzelf staande activiteiten te brengen tot een strategisch actieplan voor maatschappelijk draagvlak dat de verschillende basistrajecten zoveel als mogelijk omvat:

Acties voor informatie en betrokkenheid vormen de basis voor uitwisseling met betrokkenen. Innovatieve financiering / programmas voor het delen van opbrengsten moeten afgeleid worden van en gedragen worden door doorlopende informatie en betrokkenheid van lokale betrokkenen bij het project.

Overzicht van het opzetten van TMD

De doelstelling is het opzetten van een **consistent en toch op maat uitgewerkte participatiestrategie**.

Om te beginnen moet de gewenste **graad van participation** (hoge / gemiddelde / lage betrokkenheid) bepaald te worden.

Op basis van die afweging, verzekeren de volgende stappen **de identificatie en de uitvoering** van de gepaste Trajevcten voor Maatschappelijk Draagvlak*:

Doelstellingen	Resultaten om te komen tot de ontwikkeling en uitvoering van een gepaste strategie
Beoordeel het socio-economische kader van het project ➡	Lijst van sociale, economische, en politieke factoren die van invloed zijn op het project
Analyseer de competenties van het interne team ➡	Overzicht van de competenties van het team: met inbegrip van voorzieningen voor externe ondersteuning
Breng de betrokkenen in kaart* ➡	Lijst van betrokkenen: Rangschik onderlinge relaties
Ontwikkel een communicatie strategie ➡	Communicatie maatregelen uitgezet over de volledige levensduur van het project (incl. uitvoeringsplan)
Ontwikkel een strategie voor betrokkenheid ➡	Betrokkenheidsplan voor de gehele levensduur van het project (incl. uitvoeringsplan)
Ontwikkel een systeem voor het delen van opbrengsten / Innovatieve financiering ➡	Modellen voor financiële samenwerking / Compensatiestrategieën (incl. uitvoeringsplan)

Hoe het kader van wind projecten beoordelen?

Het kader van het project beoordelen is een essentiële, maar vaak verwaarloosde opdracht. De factoren die het kader beïnvloeden kunnen samengebracht worden in verschillende dimensies, zoals opgesomd in onderstaande tabel:

Criteria	Risicobeoordeling: Lijst positieve / negatieve aspecten op
Locatie	Zou de locatie publieke discussie veroorzaken?
Regio, landschap	Wat is de socio-economische achtergrond van de bevolking? Welke socio-economische factoren zijn doorslaggevend?
Geschiedenis	Zijn er eerder gelijkaardige ontwikkelingen geweest in de omgeving / zouden die de mate waarin groepen betrokken willen geraken kunnen beïnvloeden?
Politiek	Hoe ziet het politieke landschap er uit (regio, gemeente)?
Technologie & Impact	Hoe zouden betrokkenen effecten op de leefomgeving en gezondheid kunnen beschouwen?
Waarden / Cultuur	Doet het project fundamentele vragen rijzen (waarden: erfgoed enz.)?
Relatie	Wordt de relatie met groepen van betrokkenen gekarakteriseerd door wantrouwen?

Lokale en regionale aspecten zijn vaak veel belangrijker dan nationale en internationale aspecten (vb. toeristische regio's zouden terughoudender kunnen zijn tegenover windparken vanwege het belang van landschappen, erfgoed)

U mag relevante historische feiten toevoegen, bijvoorbeeld of er **wind energie projecten of andere ontwikkelingen geblokkeerd of vertraagd zijn**.

Nuttige tool: Maak, om inzicht te krijgen in de positieve en negatieve randvoorwaarden, twee lijsten met positieve en negatieve factoren met betrekking tot uw project. Wat zijn vb. positieve politieke factoren?

Bijkomende informatie: het [ESTEEM-Tool](#) kan helpen bij een meer gedetailleerde analyse van het kader van het project.

Hoe de competenties van uw team beoordelen?

In order to boost successful wind project planning, it is essential to thoroughly assess one's own internal competencies. This can be done through an **open discussion guided by the following questions:**

Technologie	Communicatie	Wetgeving	Financiering & Controle	
☐ Hoezeer staan we open voor alternatieve technische oplossingen? ☐ Hoe goed gaan we om met onzekerheden? ☐ Hoe vlot gaan we om met niet-technische gebruikers? ☐ Hoe goed integreren we nieuwe externe kennis? ☐ Hoe goed begrijpen we de het sociale kader? ☐ Hoe goed gaan we om met emotionele meningsverschillen? ☐ Hoe goed belichten we de voordelen van wind energie?	☐ Hoe goed leggen we technische oplossingen uit? ☐ Hoe goed bouwen we vertrouwen en communicatie uit met voor- & tegenstanders? ☐ Hoe goed gaan we om met steunende & kritische media? ☐ Hoe goed gaan we om met sociale netwerken? ☐ Hoe beoordelen we de prestatie van campagnes? ☐ Hoe goed plannen en organiseren we participatieprocessen? ☐ Hoe goed coachen we technische managers?	☐ Hoe goed begrijpen we het wettelijk kader? ☐ Hoe goed werken we samen met overheden? ☐ Hoe goed gaan we om met het publiek (hoorzittingen, enz.)? ☐ Hoe goed informeren we ons om juridische geschillen te vermijden? ☐ Hoezeer zijn we in staat alternatieve oplossingen voor conflicten te vinden? ☐ Hoezeer zijn we deel van en beheersen we conflicten?	☐ Hoe goed schatten we de ontwikkelingskosten van het project in? ☐ Hoe goed doen we het in vergelijking met gelijkaardige projecten en hun kosten? ☐ Hoe goed beoordelen we kostenrisico's gelinkt aan problemen met maatschappelijk draagvlak? ☐ Hoe goed simuleren we kosten gelinkt aan risico analyses? ☐ Hoe goed adviseren we de projectuitvoerder over alternatieve oplossingen en hun kosten?	
<p>-> Maak een overzicht van interne en externe vaardigheden in de tabel (overzie en lijst de aanwezige en ontbrekende vaardigheden op):</p>				
	Aanwezige en ontbrekende vaardigheden	Aanwezige en ontbrekende vaardigheden	Aanwezige en ontbrekende vaardigheden	Aanwezige en ontbrekende vaardigheden
Intern				
Extern				

Dit geeft inzicht in de kwalificaties en ervaring, communicatievaardigheden enz. die intern aanwezig zijn.

Aan de andere kant kunnen interne lacunes en **externe ondersteuningsmiddelen** getraceerd worden.

Hoe succesvol de stakeholders in kaart brengen?

Het identificeren en in kaart brengen van betrokkenen kan inzicht geven in de mogelijke invloed van individuen, bestaande onderlinge afhankelijkheden, netwerken, relaties en mogelijke toekomstige samenwerkingen.

Bijkomende mogelijkheden voor samenwerking (met degene die het project steunen) en conflictbeheersing (met degene die tegen het project zijn) kunnen geïdentificeerd worden.

Richtvragen voor het in kaart brengen van de betrokkenen bij een wind project:

- Wie zijn relevant betrokkenen* in de omgeving van het project? (-> Ontwikkel een lijst voor elk project)
Welke interactie is er tussen de betrokkenen?
- Wat drijft de betrokkenen? (Verwijs naar socio-economische context en voeg individuele componenten toe, zoals meningsverschillen, emoties, belangen, doelen, waarden, voorkeuren, vertrouwen.)

Overzicht van sleutelbetrokkenen:

De identificatie van betrokkenen is een cyclisch proces – door uitwisseling met één groep kan een nadere geïdentificeerd worden, tot je een bijna volledig beeld hebt.

Eens de gepaste contacten geïdentificeerd kunnen deze betrokkenen uitgenodigd worden om een contact groep te vormen of een “verbindingsgroep met de gemeenschap” om verdere besprekingen te stimuleren, of elke andere geschikte vorm van samenwerking die uitgewerkt kan worden.

Uitdaging & Debat: Hoe kan de meest representatieve groep geïdentificeerd worden? Wat kan er gedaan worden als er geen vertegenwoordiging van de gemeenschap aanwezig is?

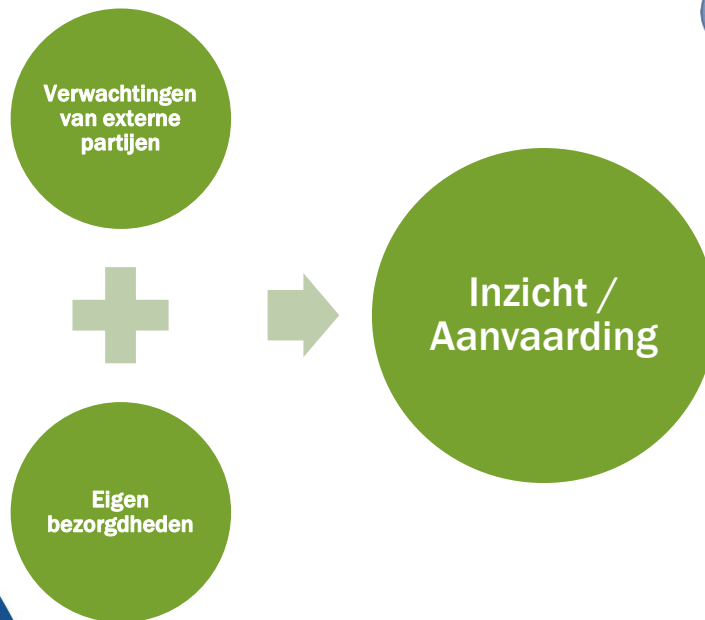
Meer informatie: [The ESTEEM-Tool](#) kan helpen met meer gedetailleerde analyse van de betrokkenen.

Hoe een strategie voor TMD ontwikkelen?

Discussievraag voor het match-making process : Wat wil je? Wat willen de anderen?
Hoe een Win-Win creëren?

Input factoren om een Win-Win-Proces te bereiken:

- Initieel engagement en feedback
- Inzicht van dynamieken in gemeenschappen
- Verwachtingen beheren/beheersen van bij het begin – uitleggen van het planningsproces en het verwachte tijdsverloop
- Erkenning van alle elementen voor of tegen, met inbegrip van economische voordelen, en korte en lange termijn, directe en indirecte effecten.

Doel: Aanvaarding door iedereen van een meerderheidsstandpunt, bereiken van een compromis: Aanvaardt dat alle betrokkenen hun inbreng hebben..

Risico's:

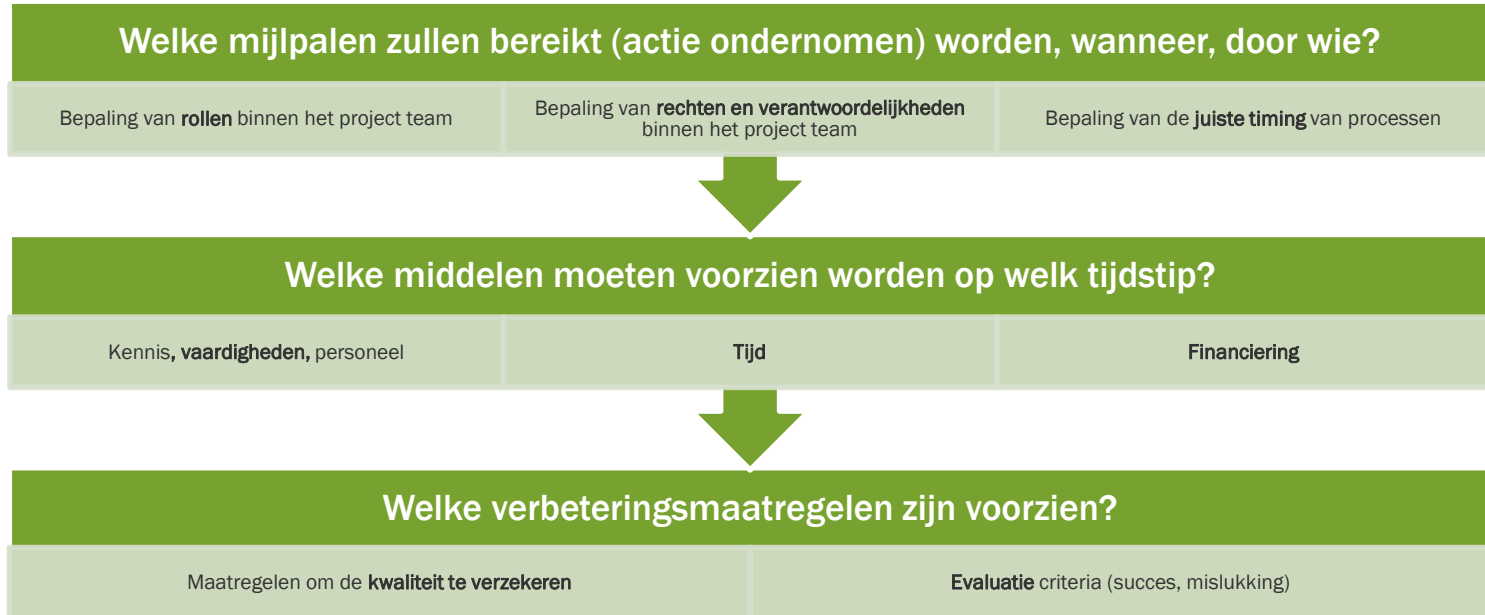
1. Eigen bezorgdheden (beperkte capaciteit, economische aspecten) bepalen keuzes, niet effectieve lokale noden & verwachtingen.
2. Beperkt begrip voor de verwachtingen van betrokkenen (zie sectie 7), noodzaak om verwachtingen te beheren/beheersen

Uitdaging & Debat: Welke interne bezorgdheden kunnen de ontwikkeling van een consistente participatiestrategie in jouw kader (ver)hinderen? Brainstorm over manieren om deze risico's te milderen (vb. financiële beperkingen, tekort aan flexibiliteit).

Hoe een plan van aanpak uitwerken?

Bepaal richtlijnen die de uitvoering van je strategieën verzekeren (verzekeren van doorlopende interactie met betrokkenen):

Timing is de sleutel: Het plan van aanpak moet maatregelen voor het betrekken van stakeholders in een vroeg stadium verzekeren omdat dit een belangrijke succesfactor voor wind projecten. Tijd en inspanningen zijn nodig om de **langetermijn voordelen** van wind projecten over te brengen.

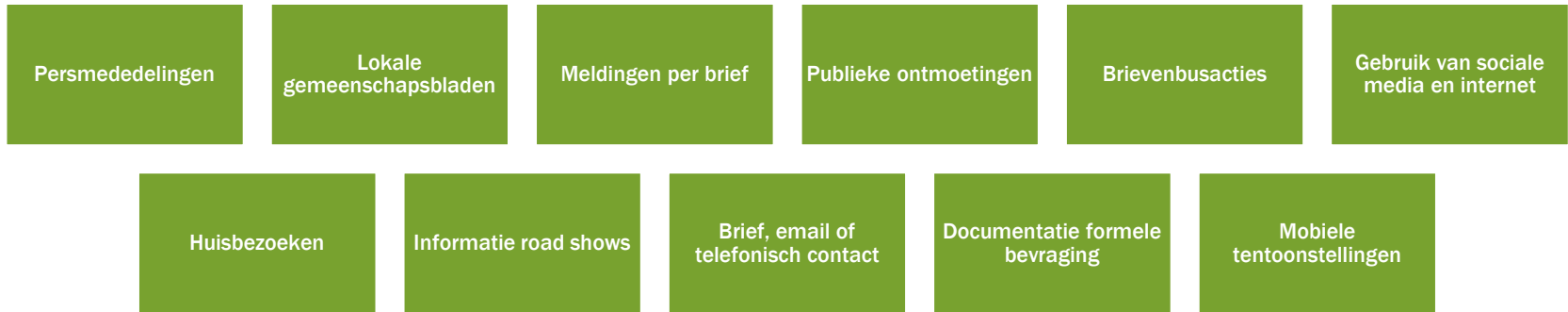
Uitdaging & Debat: Strategische planning in de ontwikkelingsfase wordt vaak geschrapt om economische redenen. Waar zijn er (interne/externe) supporters of financiering te vinden voor dergelijke initiatieven? Hoe kunnen flexibiliteit*, inclusiviteit* en samenhang verzekerd worden bij het doorlopen van trajecten voor maatschappelijk draagvlak?

Meer informatie : [VDI 7000 \(2015\)](#)

Overzicht: Informatie maatregelen*

Lijst van mogelijke trajecten:

Communicatie moet focussen op het verspreiden van positieve boodschappen en emoties, en proberen tegenstand te verminderen (door ongerustheid te erkennen en aan te pakken enz.). Eerlijkheid, openheid*, antwoordbereidheid*, verantwoording* en transparantie zullen fundamenteel zijn bij het overbrengen van overtuigende uitleg.

Debat & Discussie:

1. Hoe kan de meest gepaste communicatiewijze geïdentificeerd worden? Orden de maatregelen in categorieën (vb. *verplicht, **basis, *** aanvullend)
2. In welke projectfase zouden de maatregelen toegepast moeten worden?
3. Hoe het vroegtijdig verstrekken van informatie in balans brengen met de competitie voor project locaties?
4. Welke bijkomende activiteiten zouden gepland worden met het oog op de nieuwe media?
5. Welke externe risico's kunnen het informatieproces in gevaar brengen? Hoe kunnen die risico's beperkt worden?

Bijkomende informatie over succesvolle informatie maatregelen: [GP Wind, Final Report](#)

Overzicht: Maatregelen voor betrokkenheid

Lijst van mogelijke trajecten:

Open informatiesessies voor gemeenschappen	Aanwezigheid op evenementen in lokale gemeenschappen	Fora/workshops voor betrokkenen	Telefonische contactlijn
Workshops en focus groepen	Internet bevestigingen	Gesprekken bij mensen thuis	Kraampjes

Bijzondere aandacht moet besteed worden aan betrokkenheid. Houdt rekening met een forse investering van tijd en inspanning geleverd zal moeten worden.

Vertrouwen is zeer belangrijk: Leg de nadruk op dialoog, en het opzetten van een situatie waarin betrokkenen zich erkend voelen.

Processen van betrokkenheid vergen ervaren mensen die professioneel om kunnen gaan met elke emotionele confrontatie of dialoog.

Debat & Discussie:

1. Orden de maatregelen in categorieën (vb. *verplicht, **basis, *** aanvullend)
2. In welke projectfase zouden de maatregelen toegepast moeten worden (vb. Initiële planning, vergunningen, uitbating)?
3. Welke wettelijke beperkingen zijn er voor betrokkenheid in jouw projectomgeving (land, regio, gemeente)?
4. Welke externe risico's zijn er verbonden aan betrokkenheid? Hoe beperk je deze risico's?
5. Wanneer weet je dat je voldoende betrokkenheid hebt bereikt?
6. Hoe betrek je de "stille meerderheid" die vaak buiten beeld blijft?
7. Hoe kunnen verschillende maatregelen verbonden worden? Zijn er bijkomende effecten die versterkt kunnen worden?

Bijkomende informatie over succesvolle maatregelen voor betrokkenheid:

[CANWEA \(2010\)](#)

Overzicht: Financiële participatie maatregelen

Lijst van mogelijke trajecten

Financiële participatie modellen moeten afgestemd zijn op de locatie. Dit betekent dat alle mogelijke opties onderzoeken, met inbegrip van de erkenning dat innovatieve financiering*/gedeelde eigendom* misschien niet geschikt is voor elke gemeenschap. De focus moet liggen op wat redelijk is, gebaseerd op de capaciteit van de partners (gemeenschap, burgers) om te investeren en te onderhandelen. In het algemeen zijn gemeenschappelijke voordelen, meer gepast dan betalingen aan individuele betrokkenen.

Debat & Discussie:

1. Welk regelgevend kader bestaat er in het kader van jouw project (land, regio, gemeente) voor innovatieve financiering* / gedeelde eigendom*?
2. Hoe kan je de capaciteit van de partner om te investeren en te onderhandelen bepalen? Hoe kan je mogelijkheden om eigenaar te worden creëren voor groepen van niet-bewoners, vooral wanneer er wettelijke randvoorwaarden zijn voor lokale gronden?

Meer informatie: [WISE Power Report on innovative financing models for wind farms](#) & [WISE Power Report on Innovative Financing & Impact on Social Acceptance](#)

Overzicht: Financiële participatie maatregelen

Succesfactoren van financiële participatiemodellen

- Duidelijke, verstaanbare, volledige informatie (financieel product, financiële voorwaarden*, oorsprong van de ontwikkelaars, minimale inbreng, wettelijk statuut, administratieve kosten)
- Financiële stromen die door het project gegenereerd worden zouden zo transparant mogelijk gemaakt moeten worden
- Zorg voor echte participatie: Pas financiële participatiemodellen aan de betrokkenen aan (leg de nadruk op participatie van de lokale gemeenschap – de burgers)
- Volg en beheer, eens partners voor samenwerking gevonden zijn, wind projecten tijdig en op een professionele manier op
- Beperk het financieel risico (aansprakelijkheid, duur van de overeenkomst)
- Zorg voor een stabiel rendement op de inbreng

Financiële participatie modellen in wind projecte,n worden aangemoedigd vanwege de volgende onderling samenhangende voordelen:

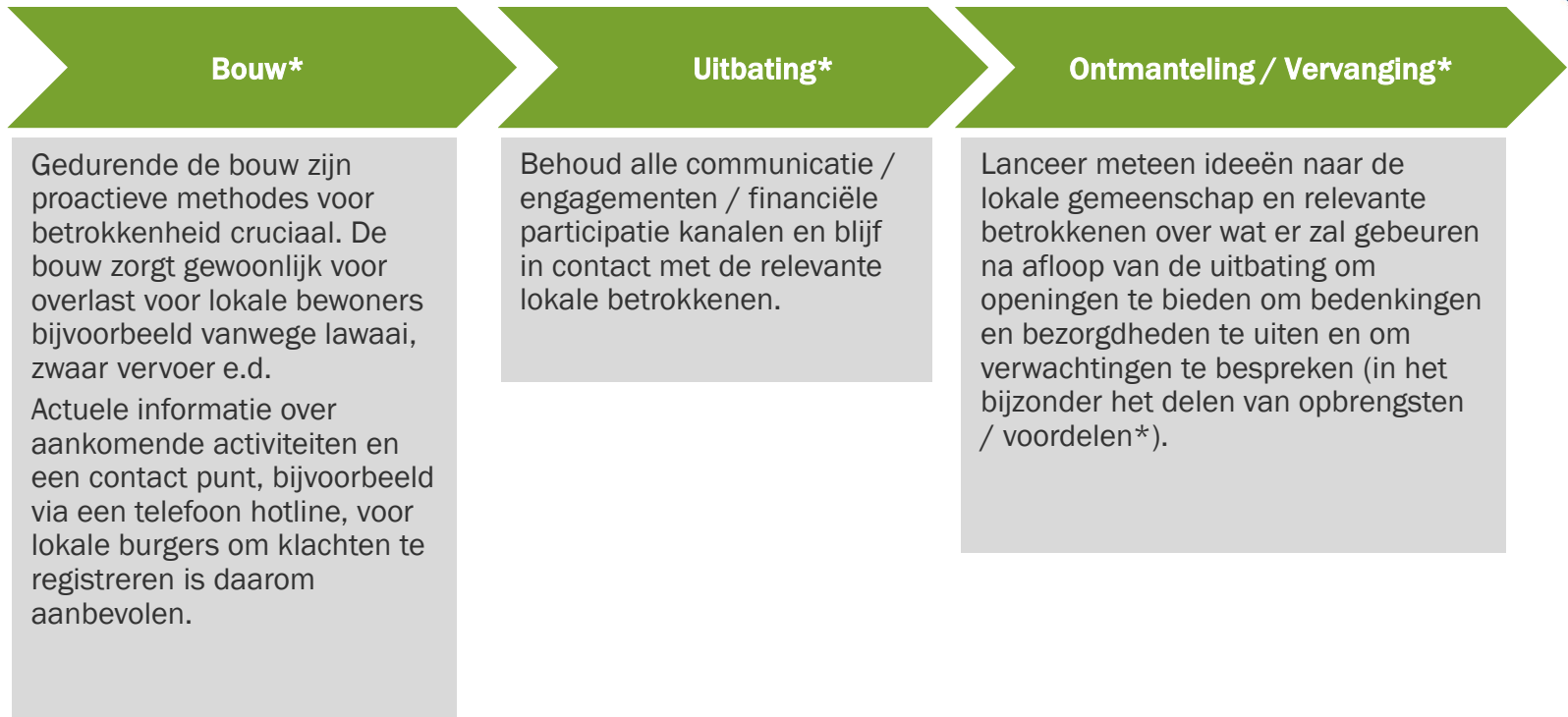
1. Ze helpen **contacten op te bouwen**, die zorgen voor een positiever gevoel bij het publiek en voor steun voor het project.
2. Ze versterken het project door het betrekken van **lokale inzichten** van partners.
3. Gdeelde eigendom* biedt de mogelijkheid om **het vertrouwen in en de reputatie** van de hernieuwbare energie sector in zijn geheel verder te verbeteren.

Samenvatting: Ondersteunen van draagvlak doorheen de levenscyclus van het project

Samenvatting: Ondersteunen van draagvlak doorheen de levenscyclus van het project

Bijlage: Overzicht van richtlijnen, toolkits en goede praktijken

- Canadian Wind Energy Association: Wind Energy Development - Best Practices for Community Engagement and Public Consultation (2010)
- Centre for Sustainable Energy: Delivering community benefits from wind energy development: A toolkit (on behalf of the Renewables Advisory Board) (2009)
- Centre for Sustainable Energy : The Protocol for Public Engagement with Proposed Wind Energy Developments in England (on behalf of the Renewables Advisory Board) (2007)
- Clean Energy Council: Community Engagement Guidelines for the Australian Wind Industry (2013)
- GP-Wind: Final Report (on behalf of the European Commission) (2012)
- Impuls: Praxisleitfaden Bürgerbeteiligung - Die Energiewende gemeinsam gestalten (on behalf of the Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety) (2013)
- International Energy Agency: Social Acceptance of wind energy projects - Expert group summary on recommended practices, Task 28 (2013)
- Local Energy Scotland: Scottish government good practice principles for community benefits from onshore renewable energy developments (on behalf of the Scottish government) (2014)
- Roland Berger: Study regarding grid infrastructure development: European strategy for raising public acceptance (on behalf of the European Commission) (2014)
- Association of German Engineers (VDI): VDI 7000, Early public participation in industrial and infrastructure projects (2015)
- 100 Prozent Erneuerbar Stiftung: Akzeptanz für Erneuerbare Energien (2012)

WISEPower

COORDINATOR

PARTNERS

WISEPower

Bedankt voor uw interesse en uw
bijdrage aan de oefening

Co-funded by the Intelligent Energy Europe
Programme of the European Union

WISEPower